

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Diagnosing learning disorders, second edition: A neuropsychological framework

Bruce F. Pennington (2009)
New York: The Guilford Press
355 pagina's
ISBN 978159387141

'Every child is like all other children, like some other children, and like no other children' (Morris, 1984, in: Pennington, 2009).

Toen ik dit boek per post ontving, kreeg ik onmiddellijk associaties met het fameuze artikel uit 1996, waarin Pennington en een medeauteur in maar liefst 37 pagina's de relatie tussen executieve functies en een scala aan leerstoornissen als ADHD, autisme en dyslexie, bespreken. Hoewel het een pittig stuk was om te lezen, was het zeer informatief, en in de laatste jaren is er dan ook internationaal buitengewoon veel naar verwezen. Kortom: we hebben het hier niet over de eerste de beste auteur. Dus begon ik in het boek te lezen met hoge verwachtingen. Dit voor gevoel werd extra aangewakkerd door de lovende beoordelingen (zoals *'a must read'*) van vooraanstaande onderzoekers in de ontwikkelingsneuropsychologie als Shaywitz en Bridge Denckla op de achterflap van het boek.

Het boek blijkt een revisie van een achttien jaar geleden verschenen eerste versie en heeft de volgende doelstellingen: (i) Het toegankelijk maken van wetenschap voor klinici en het concreet laten zien hoe wetenschap de praktijk kan informeren/ondersteunen. (ii) Een update geven ten aanzien van onderzoek en kliniek van achttien jaar wetenschappelijke ontwikkeling in disciplines als cognitieve neuroscience, genetica et. Een nobel streven, maar in een samenleving waar de ontwikkelingen en informatieoverdracht zo snel gaan, is het de vraag of dit überhaupt een haalbaar doel is. (iii) Het boek moet voor verschillende toehoorders (klinici, hoogleraren en studenten) interessant zijn, mede doordat er een link gemaakt wordt met *public health* en *educational policy*.

Het boek is als volgt opgebouwd: eerst een aantal algemene hoofdstukken (deel I, hoofdstukken 1 t/m 3) waarbinnen het doel, de begripsdefiniëring en het theoretische kader geschetst worden. Centraal staat binnen deze hoofdstukken de noodzaak tot validering van leerstoornissen: een 'valide' stoornis

bestaat uit een aantal symptomen die 'betrouwbaar' samen waar te nemen zijn, gaat samen met functionele beperkingen, is theoretisch betekenisvol en is niet overbodig gegeven de stoornissen die eerder gevalideerd zijn. Hoofdstuk 4 beschrijft vervolgens een aantal stoornissen binnen het spectrum leerstoornissen, die volgens Penningtons eerder genoemde criteria minder valide zouden zijn, zoals 'Central Auditory Processing Disorder' en 'Sensory Modulation Disorder'. Hoewel de uitleg van deze theoretische benadering van belang is, zijn deze eerste hoofdstukken theoretisch en daardoor vrij droog om te lezen.

In hoofdstuk 5 komt de diagnostische cyclus aan bod, de waarde en beperkingen hiervan en dit hoofdstuk dient als inleiding voor de daaropvolgende hoofdstukken, waarin de diagnostische principes toegepast worden op een scala aan 'valide' leerstoornissen (zoals dyslexie, autisme spectrum stoornissen en ADHD). De auteur is in hoofdstuk 5 gepast kritisch,

wijst op het gevaar van 'overlabeling' en vergelijkt het diagnostische proces met het toetsen van een hypothese binnen de wetenschap.

Dus ook hier wordt het belang van

de wetenschap binnen de kliniek benadrukt. Op zichzelf geen nieuwe dingen, maar het kan misschien ook niet vaak genoeg benadrukt worden.

In deel II (hoofdstuk 6 t/m 13) worden verschillende leerstoornissen uitvoerig besproken. Per stoornis wordt er een overzicht gegeven van kennis vergaard binnen de wetenschap (definitie, epidemiologische, etiologische, neuro-imaging en neuropsychologische bevindingen) en de kliniek (zoals symptomatologie, diagnostische methoden, praktische handvatten en mogelijkheden ten aanzien van behandeling). Pennington eindigt ieder hoofdstuk met een of meerdere *case reports*. Het zijn helder geschreven hoofdstukken die een lezer, die zich in een bepaald aspect van de leerstoornissen wil gaan inwerken, goed op weg helpen; dit geldt met name voor leerstoornissen waar wereldwijd reeds veel over gepubliceerd is (zoals ADHD). Onderwerpen als DCD (developmental coordination disorder), dyscalculie en NLD (nonverbal learning disabilities), worden dan ook veel minder uitvoerig besproken. Aanvullend wordt er in deze hoofdstukken een overzicht gegeven van tests die gebruikt kunnen worden bij diagnostiek en effectevaluatie. Jammer is echter dat er relatief veel oude tests besproken worden en dat lang niet alle instrumenten in het Nederlands verkrijgbaar zijn.

Pennington zet de clinicus op scherp

Deel III (hoofdstuk 14 en 15) gaat vervolgens in op de implicaties van de in dit boek bepleite denkwijze voor de praktijk en meer specifiek op de *evidence-based practice* (EBP; hoofdstuk 14) die hieruit volgt. Leerstoornissen moeten volgens Pennington aangepakt worden met op wetenschap gebaseerde behandelingen, zoals dat ook gebeurt bij andere medische aandoeningen. Er wordt daarbij voor gepleit om een soort 'keurmerk' voor behandelingen (en de mate van wetenschappelijk bewijs van effectiviteit die ervoor is) te introduceren binnen de (neuro)psychologie. In het verleden zouden clinici/wetenschappers er nog mee weggomen om het niet te doen, maar tegenwoordig, met de huidige wetenschappelijke kennis, de hoge prevalenties van leerstoornissen en de kosten voor de maatschappij in deze, is het volgens Pennington niet meer te verantwoorden om te werken zonder een dergelijk keurmerk. In hoofdstuk 15 bespreekt hij vervolgens een aantal controversiële therapieën (dat wil zeggen, therapieën waarvan de effectiviteit nog onvoldoende aangetoond is of die niet blijken te werken) en wijst op het mogelijke gevaar van dergelijke therapieën.

Al met al is de auteur mijns inziens geslaagd in zijn eerder genoemde doelstellingen. Ik geef toe dat de eerste hoofdstukken droog zijn om te lezen, maar de daaropvolgende hoofdstukken maken het zeker goed. Hoewel het boek in eerste instantie vooral bedoeld is om je in te lezen op een bepaald terrein, zet het zelfs de ervaren clinicus weer even op scherp: Waarom doen we dit of dat en hoe zinvol is het alles?

Petra Hurks

Literatuur

Pennington, B.F. & Ozonoff, S. (1996). Executive functions and developmental psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 37, 51-87.

Cingulate neurobiology and disease.

Bernt A. Vogt (red.)

Oxford: Oxford University Press, 2009

829 pagina's

Waar in neuropsychologisch diagnostisch onderzoek stoornissen in het functioneren van de executieve functies vaak als het kernprobleem naar voren komen, wordt in het fundamentele neuro-imaging-onderzoek zeer frequent gewezen op de rol van de gyrus cinguli (mediaal, boven corpus callosum), met name het anterieure deel ervan. Het is net alsof die de rol van Descartes' epifyse heeft overgenomen. De groep van Bernt Vogt is gespecialiseerd in het bundelen van onderzoek op dit gebied en dat heeft nu geresulteerd in een dik boek waarin alles op een rij wordt gezet in 36 hoofdstukken. In het eerste deel (zeven hoofdstukken) gaat het over de neuro-anatomie en de neurofysiologie, waarbij relaties tussen cingulum (vezelbaan van gyrus cinguli naar de entorhinale cortex) en frontaalkwab en temporaalkwab bij mens en dier worden besproken. Deel 2 (zes hoofdstukken) richt zich op de rol van het cingulum bij emotie en cognitie. De zeven hoofdstukken van deel 3 behandelen pijn, terwijl deel 4 zich richt op stress (drie hoofdstukken). Motivatiestoornissen bij onder meer depressie en ocd worden behandeld in deel 5 (zes hoofdstukken). Deel 6 behandelt psychose en dementie (zes hoofdstukken), gevolgd door een toegift over de lokalisatie van subregio's in het cingulum. Voor de klinische neuropsycholoog zal de informatie te gedetailleerd zijn, maar het is wel goed om te weten dat er meer structuur en systematiek in het cingulum zit en welke rol dat gebied in tal van ziektebeelden speelt. Dus misschien toch maar een keer doorbladeren?

Memory rehabilitation: Integrating theory and practice.

Barbara A. Wilson

New York: The Guilford Press, 2009

284 pagina's

Het is moeilijk iemand te noemen die meer heeft gedaan voor het veld van de cognitieve revalidatie dan Barbara Wilson. Het allerbelangrijkste daarbij was misschien nog wel dat ze naast een goed oog voor hulpmiddelen en behandelmethoden ook altijd geprobeerd heeft om op wetenschappelijk verantwoorde wijze de effectiviteit te toetsen. Als geen ander heeft zij (onder meer door haar jarenlange redacteurschap van *Neuropsychological Rehabilita-*